

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет дошкільної і технологічної освіти
Кафедра дошкільної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Ковшар О.В.
«__» _____ 2022 р.

Реєстраційний № _____
«__» _____ 2022 р.

ВИХОВАННЯ ІНІЦІАТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВОЇ ГРИ

Кваліфікаційна робота студентки
групи ЗДОМ-17
ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Дубовик Ганна Сергіївна
Керівник: доктор педагогічних наук, професор
Ковшар О.В.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ	
ІНІЦІАТИВНОСТІ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.	6
1.1. Виховання ініціативності особистості як психолого-педагогічна проблема.....	6
1.2. Сутність і характеристика феномена «ініціативність».....	9
1.3. Сюжетно-рольова гра як засіб виховання ініціативності особистості в період дошкільного дитинства.....	15
Висновки до першого розділу.....	18
РОЗДІЛ 2. ПРЕЗЕНТАЦІЯ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
ВИХОВАННЯ ІНІЦІАТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО	
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	21
2.1 Стан виховання ініціативності в практиці сучасного дошкільного закладу.....	21
2.2. Методичні рекомендації з виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку	26
Висновки до другого розділу.....	33
ВИСНОВКИ	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	38
ДОДАТКИ.....	41
Додаток А.....	41
Додаток Б.....	43
Додаток В.....	46

ВСТУП

Актуальність теми. Тенденції розвитку суспільства та реформування освітньої галузі викликали необхідність модернізації дошкільної освіти відповідно до Базового компонента дошкільної освіти (2021), Законів України «Про дошкільну освіту» (2001), «Про освіту» (2017), «Про охорону дитинства» (2001), Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021.

На сучасному етапі розвитку суспільства сучасній людині притаманно новаторство у діяльності, активна позиція, здатність швидко розв'язувати складні життєві ситуації та адаптуватися до суспільних змін. Потрібно задіяти людей, які здатні успішно стверджувати себе в соціумі, проявляти ініціативу.

Відповідно до Державного стандарту дошкільної освіти існує дев'ять основних базових якостей особистості, які потрібно закласти в дошкільному дитинстві, одна з якостей — особистісна. Тому, беручи до уваги стратегічні завдання дошкільної освіти, питання виховання ініціативності дітей, особистісних якостей є найважливішими у освітньому процесі, що надаються закладами дошкільної освіти.

Серед дослідників особливостей виховання особистості в період дошкільного віку можна зазначити В. Кузьменко, О. Кононко, С. Кулачківська, С. Ладивір та ін. На думку сучасних науковців в галузі дошкільної педагогіки виховання базових якостей особистості необхідно починати з дошкільного віку (О. Кошелівська, К. Крутій, Г. Беленька, Н. Гавриш, Т. Поніманська, А. Сіренко та ін).

Запити суспільства ведуть до дослідження проблем виховання ініціативності особистостей в період старшого дошкільного віку, а вибір вікового періоду передумовлюється психологічними новоутвореннями етапу раннього розвитку особистості, сприйнятливостю дитячої нервової системи в цьому віці до виховання ініціативності. «Ініціативність», як базова якість є

основною у вихованні особистості, яка надалі успішно стверджуватиме себе в соціумі.

На даний момент питання виховання ініціативності у дітей періоду старшого дошкільного віку недостатньо розкрито. У теоретичних джерелах визначення термінів «ініціативність» та «ініціативність дітей дошкільного віку» різняться, що призводить до складностей у розробленні методичного інструментарію та правильного й доцільного визначення сутності прийомів, форм, методів виховання цієї якості в умовах притаманних дошкільному закладу.

Дітям старшого дошкільного віку гра залишається більш ефективним засобом виховання базових особистісних якостей. Виховний потенціал в процесі ігрової діяльності при розвитку базових якостей особистості згадується в працях О. Кошелівської, Л. Кравчук, Л. Артемової, Н. Дятленко, О. Стаєнної та ін. Багато науковців робили дослідження на тему особливості розвитку ігрової діяльності (Л. Лохвицька Т. Піроженко, К. Карасьова, І. Карабаєва, Д. Усик, А. Хаданович та ін.).

Задослідженнями сюжетно-рольової ігри найбільш ефективно виховують ініціативність, завдяки тому що вони є провідною діяльністю дітей в період дошкільного віку (. Ельконін, Р. Жуковська, А. Бурова, Л. Виготський, Д.О. Запорожець, С. Кондратюк, В. Котирло, К. Карасьова, О. Леонтьєв, Т. Поніманська, О. Усова та ін.).

Теоретичний аналіз нормативно-правових документів, наукових джерел та педагогічного досвіду роблять можливим встановлення суперечності між значущістю для суспільства виховання ініціативності у дітей дошкільного віку, та недостатньою розробленістю теоретичного та практичного підґрунтя цього процесу.

Важливість для педагогічної практики проблеми виховання ініціативності у дітей дошкільного віку та недостатня її дослідженість зумовили вибір теми дослідження: **«Виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку в сюжетно-рольовій грі».**

Мета дослідження –теоретично обґрунтувати та розробити методичні рекомендації виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку засобом сюжетно-рольової гри в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Завдання дослідження:

1. Уточнити сутність понять «виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку в сюжетно-рольовій грі», «ініціативність дітей дошкільного віку», беручи до основи теоретичний аналіз наукових джерел.
2. Розкрити в контексті виховання ініціативності старших дошкільників потенціал сюжетно-рольової гри.
3. Розробити методичні рекомендації виховання ініціативності старших дошкільників завдяки сюжетно-рольової гри.

Об'єкт дослідження – процес виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження –сюжетно-рольові ігри в процесі виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку.

Для досягнення мети та реалізації завдань дослідження застосовано **методи:** аналіз та узагальнення методичної й психолого-педагогічної літератури для уточнення базових понять, обґрунтування методичних засад виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку, з'ясування стану виховання ініціативності дітей у практиці дошкільного виховання завдяки сюжетно-рольовим іграм.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці методичних рекомендацій виховання ініціативності у дітей періоду старшого дошкільного віку завдяки сюжетно-рольовим іграм.

Структура й обсяг дипломної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел , 47 сторінок

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ ІНІЦІАТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

1.1. Виховання ініціативності особистості як психолого-педагогічна проблема

Виховання особистості та якостей, що забезпечують розвиток держави це одне з важливих завдань суспільства.

У вихованні особистості посідають важливе місце базові якості і в дошкільному віці розробляються через поведінку дитини й культуру діяльності. Основу виховання особистості, базовий рівень якостей, закладається у період дошкільного дитинства. Цей період є основою виховання успіху самореалізації соціалізації, тачеснот людини.

Для виховання сучасної дитини потрібний підготовлений сучасний вихователь. Професійне удосконалення діяльності вихователів це один із напрямів реформування дошкільної освіти, як й в свою чергу переорієнтація освітнього процесу в закладах дошкільної освіти (ЗДО) зосереджена на забезпечення умов для достатньої реалізації особистісного потенціалу дитини [9,с.5].

Головна мета системи національної дошкільної освіти, виходячи з Базових компонентів дошкільної освіти, це створення сприятливих умов для самореалізації дитини й особистісного становлення, формування її життєвих компетенцій. Особистісна орієнтація один із пріоритетів державної політики в галузі дошкільної освіти XXI століття, так само як й розвиток здібностей та підтримка, самостійності, здатності до активних дій, вміння приймати рішення у нестандартних та стандартних ситуаціях з врахуванням потреб інших людей.

У педагогічній науці питання виховання особистісних якостей досліджували педагоги-класики Й. Песталоці, С. Русова, Я. Коменський, А. Макаренко, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський. Вони

розглядали питання виховання особистості та притаманних їй базових якостей, використання гри при вихованні базових якостей, природних задатків у діяльності.

Відповідно до досліджень О. Кононко базові якості особистості визначені як найголовніші, визначальні, основні. Науковець зазначає, що базові якості – результат впливу виховання й навчання, а також індивідуального життєвого досвіду дитини. Це вершинні показники продуктивності, конструктивності життєдіяльності дитини, реалізація її внутрішнього потенціалу [19, с. 68-70].

Сучасні дослідження у галузі психології зосереджені на забезпечення гуманістичного підходу до особистості, впровадження особистісно-орієнтованого виховання, що перед усім сприяє вихованню базових якостей: диференційний та індивідуальний підхід у вихованні дитини, розвиток індивідуальності (В. Кузьменко); концепція особистості в раціо гуманістичній психології (Г. Балл); виховання особистості у дитячій діяльності, особливості розвитку пізнавальної активності дитини, (С. Кулачківська) та ін.

За твердженням Агіляр Туклер, ініціативність являє собою психологічну якість, що сприяє самоствердженню дитини та розкриває її внутрішній потенціал в сучасному суспільстві.

Ініціативність за походженням йде від «ініціатива». Етимологічний словник говорить, що ініціатива (лат. *initium*) це «починаю», «наставляю».

За значеннями описаними в педагогічному словнику поняття «ініціативність», що містить спроможність та схильність до самостійних та активних дій.

Аналізуючи тлумачення терміну «ініціативність» приходимо до висновку, що проявити дану якість виявляється можливим лише тій особистості, яка розуміє мету діяльності та має внутрішні цінності. Розвивати дану якість доцільно в процесі виховання, при цьому використовувати відповідні методи, прийоми та засоби.

Згідно з визначеннями К. Абульханової-Славської, ініціатива – це якість, що розвивається у особистості в залежності від того, наскільки йому надана свобода і як він сприймає суспільну необхідність. Дана форма активності розвивається у суспільному житті особистості та реальному життєвому шляху [32].

За педагогом-класиком А. Макаренком необхідно виховувати ініціативну особистість від раннього віку, використовуючи ігрову діяльність як основу її становлення та розвитку [35].

Згідно до поглядів В. Сухомлинського ініціативність споглядається у складі творчості. Він стверджував, що щастя, радість, емоційно-позитивний настрій, життєрадісне світосприйняття роблять дитину творчою та ініціативною. Так дитина проявляє свої задатки, таланти, творчу ініціативність, здібності [30].

Згідно з науковими джерелами, працями науковців щодо виховання базових якостей слід констатувати, що ініціативність споглядається як цілісне утворення особистості. Дослідження вчених спрямовані на застосування гуманістичного підходу, виховання базових якостей особистості у вихованні особистості в дошкільній освіті. Питання гуманізації освітнє висвітлено в наукових розробках педагогів, разом з впровадженням особистісно-орієнтованої моделі освіти.

Відповідно до тлумачення поняття «ініціативність» у словниках, виходить висновок, що ініціативна особистість має бажання, внутрішні цінності та визначає мету своєї діяльності. Тож виховувати ініціативність дитини доцільно відповідними освітніми засобами та методами.

1.2. Сутність і характеристика ініціативності дітей дошкільного віку

Дитина дошкільного віку, згідно з працями сучасних психологів, має свої особливості в становленні та розвитку особистості.

Становлення дитини як особистості залежить від сутності процесу, так само як одна з її провідних базових якостей – ініціативність.

Окреме питання дослідження це визначення поняття «виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку».

Відповідно до термінологічного словника, виховання (education) – це організований педагогічний процес, під час якого здійснюється цілеспрямований вплив з метою розвитку духовності та формування якостей людини [31].

Поняття «виховання» в «Українському педагогічному словнику» характеризується як процес систематичного, цілеспрямованого формування особистості, зумовлений дією багатьох суб'єктивних та об'єктивних факторів, законами суспільного розвитку [16, с.53].

Згідно з тлумаченням О. Кононко, виховання особистості являє собою збагачення поведінки дошкільника та моральної свідомості; його залучення до світу вироблених людством цінностей, формування ціннісних основ ставлення до навколишнього світу та самого себе; створення фонду його потреб, намірів, мрій, прагнень, інтересів, життєвих планів, мотивів, ідеалів, цілей) [20, с.17].

Розвиток та виховання пов'язані між собою, індивідуальний розвиток людини це ряд послідовних якісних та кількісних змін, що проходять організмом від моменту зародження й до кінця життя, становлення людини як соціальної істоти.

Виховання розпочинається від моменту народження людини та відіграє важливу роль на всіх етапах та й у всіх формах її розвитку.

Фахівці в галузі дошкільної освіти розглядали проблему виховання ініціативності. Вони розробили рекомендації щодо виховання основних базових якостей у дошкільний період. Ініціативність визначається у складі більшості базових якостей: виховання допитливості (Н. Гавриш); розвиток спостережливості (В. Рагозіна); виховання відповідальності (Г. Беленька); виховання дружньої взаємодії (О. Остряньська); виховання самостійності (В.

Маршицька); виховання справедливості (Н. Шкляр); формування міжособистісного партнерства (С. Нечай); виховання чуйності (О. Полякова); виховання шанобливості (С. Васильєва); виховання креативності (Г. Орлова) та ін. [10 с.77-81].

Базові якості особистості виражаються в активній діяльності. Постійний активний прояв це показники вихованості якостей особистості, які супроводжується ініціативністю.

Науковець Г. Беленька характеризує поняття ініціативності як схильністьта здатність дитини до активних дій та самостійних починань. Вона стверджує, що розвиток ініціативності потрібно здійснювати насамперед у провідному виді діяльності дитини дошкільного віку – іграх та навчанні, що базується на використанні даних ігрових методів [10,с.11-15]

За трактуванням А. Богуш [12 с. 242], ініціативність – це показник розвитку творчого інтелекту дитини, психологічна властивість особистості, що виявляється в ігровій, художньо-мовленнєвій,продуктивнійдіяльності. У нашому дослідженні ініціативність дітей старшого дошкільного віку уособлюється як складова творчості, що полягає у внесенні новаторських елементів в діяльність та творчому організаційному підході.

Науковець Т. Поніманська досліджувала виховання ініціативності дітей дошкільного віку дотримууючись моральних норм і правил. Вона акцентувала увагу на вихованні справжньої моральності, коли дитина свідомо підтримуєправила танормиповедінки, що виникають ізініціативта власного бажання[27].

Моральність особистості може бути вихована в свідомому виборі й виявляється у вчинках, що перед усім обумовлені моральними цінностями, принципами особистостіта переконаннями. Ініціативність у складі таких базових якостей, як самостійність особистостіта творча активність, забезпечується завдяки організації педагогічного процесу за умови взаємодії педагогів і вихованців [36].

Проведений аналіз уточнює сутність понять «ініціативність дітей дошкільного віку» та «виховання ініціативності дітей дошкільного віку».

Приєднуємось до думки науковців (Агіляр Туклер), що «ініціативність дітей дошкільного віку» – це якість особистості, яка розуміється в її вмістній й прагненні реалізовувати власні ідеї, можливість вносити нові елементи змісту діяльності, застосовувати вольові зусилля при здійсненні практичних дій, самостійних вчинків; «виховання ініціативності дітей дошкільного віку» – цілеспрямований, планомірний процес використання методів проваджених для прояву особистістю мотивації до реалізації власних замислів, внутрішніх прагнень, внесення елементів новизни, вчинення вольових зусиль для здійснення самостійних й активних вчинків в діяльності.

Одним із засобів та методів оптимізації освітнього процесу вважається використання сюжетно-рольових ігор як в повсякденній діяльності так й в організованих формах роботи. Це питання досліджувала Агіляр Туклер [1, с.109-112]. Особливою увагою користуються сюжетно-рольові ігри як такі, що розвивають ініціативність особистості.

У розумінні Л. Венгера, сюжетно-рольова гра – це в першу чергу вільний вид сумісної діяльності дитини, де вона утотожнюється за власною ініціативою, сама обирає сюжет, розподіляє ігровий матеріал та ролі, окреслює план і виконуючи ігрові дії розвиває зміст гри [37].

У грі дитина заміщує явища дійсності, це сприяє розвитку творчості, мислення, уяви.

За працею Д. Ельконіна, гра задовольняє дитину бути частиною дорослого життя. Прагнення до здійснення самостійних дорослих дій полягають в основі такого бажання. Значущим для розвитку особистості завдяки грі є опанування предметів, набуття навичок і вмінь, та вміння взаємодіяти виявляти ініціативності при розігруванні ролей [34].

Активність, ініціативність проявляються в дітей дошкільного віку під час розігрування сюжетно-рольових ігор, формується

вміння спілкуватися з іншими людьми. Завдяки сюжетно-рольовій грі проявляється та формується ініціативність як особистісна якість.

Наукові праці педагогів Л. Артемової, А. Богуш, В. Захарченко розкривають тему виховного впливу сюжетно-рольової гри на дитину. Дані гри розпочинаються без супроводу дорослого з власної ініціативи.

На думку Т. Піроженко, К. Карасьової, сюжетно-рольові та режисерські ігри розвивають самостійність дитини в реалізації ігрового задуму, вчать ставити мету і досягати її [36].

Становлення особистості та кожен етап розвитку дитини відображається в ігровій діяльності. Діти старшого дошкільного віку апробують й закріплюють знання та вміння завдяки сюжетно-рольовим іграм: внесення нових атрибутів у гру, пропонування розвитку сюжету гри або нового сюжету гри, висловлення власних ідей щодо змісту гри, здатність поступатися власною роллю задля іншого, допомога іншим дітям, партнерська взаємодія з іншими гравцями. Отже, механізм виникнення ініціативності дітей старшого дошкільного віку без взаємозв'язку з видами дитячої діяльності неможливий.

Виховання базової якості особистості – ініціативності є одним із складових виховання моральних якостей.

В дослідженнях І. Беха виокремлено три компоненти ініціативності: когнітивний, емоційно-ціннісний, поведінково-діяльнісний.

В дослідженнях Агіляр Туклер визначено такі компоненти виховання ініціативності старших дошкільників в сюжетно-рольовій грі: емоційно-ціннісний, когнітивний, творчо-дієвий, соціально-комунікативний.

Когнітивний (усвідомлення й засвоєння поняття ініціативності як якості особистості, а також її основні прояви), поведінково-діяльнісний (активні та самостійні дії: наявність вольових зусиль, внесення елементів новизни, спрямованих на досягнення результату), емоційно-ціннісний (виявлення прагнень до ініціативності) [2, с77-84].

Також науковець визначила у дітей старшого дошкільного віку рівні виховання ініціативності в сюжетно-рольовій грі: високий(наявність у дитини старшого дошкільного віку ґрунтовних усвідомлених знань про ініціативність та основні її прояви; бажання знаходити шляхи покращення настрою та співпереживати оточуючим; уявлень про ігрову компетентність; вміння та прагнення передавати емоційний стан героя у жестах, рухах, міміці, мовленні; наявність особистих пізнавальних інтересів; вміння взаємодіяти й спілкуватися у колективі; опанування навичками ігрової компетентності; орієнтація на реалізацію колективного задуму; здатність пояснити свою позицію; прагнення до нових знань; новаторствов тематиці чи сюжеті гри та її елементах; нестандартний вибір предметів для гри); середній (посередні й не досить усвідомлені знання про ініціативність; наявні ситуативні бажання співпереживати та знаходити оптимальні шляхи покращення настрою оточуючих; часткові уявлення про ігрову компетентність; епізодичний прояв самостійності в сюжеті гри; часткові вміння та прагнення передавати емоційний стан героя в жестах, рухах, міміці, мовленні. Діти цього рівня вміють взаємодіяти й спілкуватися а у колективі, орієнтуються на реалізацію колективного задуму, однак не завжди зможуть пояснити свою думку чи внести нові елементи гри; не завжди висловлюють власну думку; володіють ігровою компетентністю, разом з тим ситуативно виявляють нестандартний підхід у виборі предметів або їх заміників для гри; мають ситуативні пізнавальні інтереси та захоплення); низький (неусвідомлені та неповні знання про ініціативність; недостатні уявлення про ігрову компетентність. Такі діти не володіють емпатією, не мають наміру взаємодіяти й спілкуватися у колективі; орієнтуються на особисті інтереси; не намагаються передати емоційний стан героя; не висловлюють власну думку; не виявляють самостійності у грі; не прагнуть до отримання нових знань; не володіють ігровою компетентністю [1].

Ініціативність – базова якість особистості, що являє собою необхідну для її частину для успішної соціалізації дитини. Дослідники довели, що

найбільш сенситивний період виховання базових якостей особистості є старший дошкільний вік; найкраще виховується ініціативність у грі – провідному виді діяльності дітей, в сюжетно-рольових, в тих, які надають можливість дітям програвати еталони поведінки дорослих.

Дитяча гра є провідним видом діяльності, де дошкільник активно реалізує власний потенціал, розвивається, виявляє активність з власної ініціативи. Доведено, що в процесі ігрової діяльності старші дошкільники повністю задовольняють власну потребу в активності, ініціативності та самостійності. Результати теоретичного аналізу доводять, що сюжетно-рольові ігри задовольняють вікові потреби дітей дошкільного віку та виникають за їх безпосередньої ініціативи. Так, в процесі розігрування сюжетно-рольових ігор дошкільники опановують соціальні навички, виражають власні ідеї та опосередковано взаємодіють зі світом дорослих.

Фахівці в галузі дошкільної освіти активно та цілеспрямовано досліджували ініціативність, саме у складі більшості базових якостей особистості та розробили рекомендації щодо їх виховання. Низка дослідників визначили поняття «ініціативність» для дітей дошкільного віку саме як форму активності, показник творчого інтелекту, моральну якість, властивість індивідуальності та складову головних базових якостей.

Відзначено, що вирішальним у становленні особистості є опанування практичних навичок у провідному виді діяльності, яка для старших дошкільників є - ігрова. При цьому, особливого значення набувають сюжетно-рольові ігри, які розпочинаються з власної ініціативи та без супроводу дорослих.

На основі проведеного теоретичного аналізу нами сформульовані наступні висновки: ініціативність – є однією з основних у структурі особистості; ініціативність - це риса особистості, в якій виявляються елементи творчості, активність та самостійність дитини; «ініціативність дітей дошкільного віку» – визначається, як якість особистості, яка виявляється в її вмінні та прагненні реалізовувати власні ідеї, часто застосовувати вольові

зусилля для здійснення самостійних вчинків та практичних дій; структуру ініціативності складають: усвідомлення та засвоєння поняття «ініціативність» (якість особистості, її зовнішнє вираження), внутрішні прагнення, самостійні та активні дії з внесенням певних елементів новизни та докладанням вольових зусиль задля отримання бажаного результату; ініціативність має інтегровану багатокomпонентну структуру та є складовою більшості інших особистісних якостей особистості; «виховання ініціативності дітей дошкільного віку» – як цілеспрямований та планомірний процес використання системи методів з метою прояву особистістю внутрішніх прагнень, мотивації до реалізації власних задумів, а також застосування вольових зусиль для здійснення самостійних та активних вчинків.

1.3. Сюжетно-рольова гра як засіб виховання ініціативності особистості в період дошкільного дитинства

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій, а також стану організації діяльності дітей у дошкільному навчальному закладі дає підстави стверджувати, що реалії сьогодення несуть тенденцію витіснення ігрової діяльності з життя дитини іншими її видами діяльності у зв'язку зі зниженням виховного значення вільної гри. Так, вихователі зазвичай віддають перевагу безпосереднім прийомам і методам організації та супроводу грою, використовуючи авторитарний стиль спілкування. У зв'язку з необхідністю виховання дошкільників у провідному виді діяльності, а також базових якостей дітей в грі, набуває особливого сенсу розуміння дорослими виховного потенціалу ігрової діяльності для подальшого успішного розвитку особистості.

Ми підтримуємо думку С. Кулачківської, В. Кузьменко, С. Ладивір, Т. Поніманської, Т. Піроженко відносно того, що виховання ініціативності розпочинається з перших років життя дитини. Однак, системний розвиток

даної якості, в умовах її взаємодії з оточуючими, доречно здійснювати у старшому дошкільному віці, в основному виді діяльності – сюжетно-рольовій грі.

У старшому дошкільному віці завдяки розвитку вольової сфери дитина здатна регулювати свої бажання, потяги, зусилля (І. Бех, А. Богуш, Т. Котик, Н. Луцан, І. Луценко). На практичному рівні відбувається оволодіння нормами комунікації, що акцентовано в працях А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик, Н.Луцан, І. Луценко. Повноцінний розвиток сюжетно-рольової гри забезпечує умови особисто-орієнтованого виховання необхідних базових якостей особистості. Повноцінний розвиток сюжетно-рольової гри забезпечує умови вільного виховання необхідних базових якостей особистості, зокрема й ініціативності .

За думкою В. Огнев'юка, гра є невід'ємною складовою життя в ранньому дошкільному житті дитини. Саме тому важливо, щоб сюжети ігор були різноманітними та забезпечували розвиток дитини, крім того надавали можливість набутти досвіду поведінки у суспільстві. Саме в сюжетно-рольових іграх діти взаємодіють із дорослими та однолітками. В рольових іграх вони можуть найбільш вільно й яскраво виявити ініціативу [25, с.3].

Дошкільний вік є сенситивним для розвитку індивідуальних задатків та здібностей, і виховання базових якостей особистості: вольових якостей та самостійності, ініціативності та творчості, а також спілкування з дорослими і однолітками.

Реалізація потенційних можливостей особистості в дошкільному віці відбувається тільки в ігровій діяльності через включення в сюжетно-рольову гру.

Проблема розвитку вільної ігрової діяльності у сучасних дошкільників відображена в працях Т. Піроженко. Вона зазначає, що факт зменшення місця гри в житті дітей старшого дошкільного віку обумовлена зниженням дорослими виховного значення сюжетно-рольових ігор. Дослідниця вказує, що це призводить до гальмування розвитку психічних процесів та

новоутворень у дитини. Внаслідок обмеженості досвіду спілкування в сюжетно-рольових іграх з однолітками у дошкільників знижується здатність до творчого мислення та ускладнюється процес засвоєння норм спілкування [28, с.7].

Особливість творчих ігор полягає в тому, що вони нерегламентовані дорослим та є колективні. Вихователі лише опосередковано впливають на ігрову діяльність через збагачення досвіду дітей у процесі спілкуванні з однолітками. Гравцями самостійно визначається зміст гри, обирається її сюжет, розподіляються ролі та правила. При дотриманні зазначених умов дітям надається можливість виявляти ініціативність та діяти вільно, вносити в ролі індивідуальність та елементи новизни [28, с.8-9].

Г. Беленька виділяє переваги ігрової діяльності у невимушеності, добровільному дотриманні правил, отриманні позитивних емоцій від спільної діяльності, а також можливість вільно обирати партнерів по грі. Такі властивості ігрової діяльності надають дітям можливість виявляти ініціативність та діяти у відповідності до їх бажань [9, с.4-5] .

Н. Кудикіна зараховує сюжетно-рольові ігри до творчого виду ігор із прихованими правилами. Вона пропонує організовувати такі сприятливі педагогічні умови задля розвитку сюжетно-рольових ігор: створення емоційно-благополучної атмосфери, розширення знань та досвіду, а також створення предметноігрового середовища[24, с32-39].

На основі теоретичного аналізу досліджень науковців визначаємо сюжетно-рольові ігри як ефективний засіб виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку. В зазначеному виді діяльності створені природні умови задля невимушеного виховання особистості.

Узагальнюючи аналіз досліджень, зазначаємо: виховання дітей дошкільного віку в ігровій діяльності – вільній грі – набуло актуальності в наукових працях сучасних дослідників. Практики та науковці зазначають, що в іграх діти реалізують власний потенціал, навчаються спілкуватись, крім того, у них активно розвивається здатність до рефлексії.

Основаючи на висновки науковців, які досліджують особливості застосування сюжетно-рольових ігор у процесі роботи з дітьми дошкільного віку, уточнюємо такі поняття: «виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку в сюжетно-рольовій грі» – планомірний та цілеспрямований процес мотивації особистості щодо прояву власних бажань, умінь та навиків реалізовувати ідеї в процесі гри із залученням до цього інших, активно вносити елементи новизни в зміст гри, застосовувати вольові зусилля з метою здійснення самостійних ігрових дій.

Сучасні вихователі-практики поділяють думку науковців про те, що дитяча гра є провідною діяльністю для дітей дошкільного віку. В свою чергу ігри та ігрові вправи залишаються ефективними засобами виховання особистості та її базових якостей.

Висновки до першого розділу

У першому розділі здійснений огляд теоретико-методичної та психолого-педагогічної та літератури, яка дає підстави стверджувати, що проблема виховання ініціативності виникла у зв'язку із сучасними вимогами суспільства та передбачає виховання самостійних, активних та творчих громадян суспільства, які здатні не тільки успішно адаптуватися до навколишнього середовища, але й сміливо проявляти індивідуальність самореалізуватися та втілити власні ідеї в життя. Серед основних базових якостей виокремлюємо ініціативність, яка впливає на її саморозвиток та є складовою більшості якостей особистості.

Були описані компонентні складові ініціативності: емоційно-ціннісний (проявляється у прагненні до ініціативності); когнітивний (засвоєння та усвідомлення поняття ініціативності як якості особистості, її основні прояви), поведінково-діяльнісний (проявляється у активних та самостійних діях: наявність вольових зусиль, спрямованих на досягнення результату та внесення елементів новизни).

На основі аналізу наукових досліджень схарактеризовано рівні виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку в сюжетно-рольовій грі: високий, середній, низький.

Відзначено, що провідні науковці визначають період раннього етапу розвитку як інтенсивний у вихованні особистісних якостей дитини, зокрема й ініціативності.

Провідним видом діяльності в дошкільному віці є - ігрова. Відносно старшого дошкільного віку, то більшість науковців одноставно зазначають, що сюжетно-рольова гра є основним видом дитячої гри.

Тому, можемо припустити, що процес виховання ініціативності відбуватиметься максимально природно та невимушено безпосередньо в сюжетно-рольових іграх, які виникають за власним бажанням та ініціативою дітей.

У дослідженнях науковців, визначення поняття «ініціативність» має суперечливий характер. «Ініціативність» трактують як спроможність особистості до активних дій, здатність висувати нові ідеї. Крім того, «ініціативність» розглядалась як складна інтегрована якість особистості у складі активності, самостійності та вольових якостей, елементів творчості та морально-етичних якостей.

На основі результатів проведеного аналізу щодо питання виховання ініціативності було запропоновано тлумачення поняття «ініціативність дітей дошкільного віку». «Ініціативність дітей дошкільного віку», пояснюємо як якість особистості, яка проявляється в її прагненні та вмінні реалізовувати власні ідеї, вносити елементи новизни у зміст діяльності, застосовувати вольові зусилля для здійснення активних та самостійних вчинків та практичних дій.

Також у дослідженні розглянуто питання «виховання ініціативності дітей дошкільного віку», яке розглядаємо як планомірний та цілеспрямований процес використання системи методів з метою прояву особистістю мотивації до реалізації власних замислів, внесення елементів

новизни, застосування вольових зусиль задля здійснення активних і самостійних вчинків в діяльності.

Враховуючи наявні в педагогічній науці твердження відносно особливостей застосування сюжетно-рольової гри в роботі з дітьми дошкільного віку, в результаті теоретичного аналізу науково-педагогічної літератури пропонуємо узагальнене визначення поняття «виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку в сюжетно-рольовій грі» – планомірний та цілеспрямований процес використання системи методів мотивації особистості до прояву власних бажань, умінь реалізовувати ідеї в процесі гри із залученням до цього інших, вносити елементи новизни в зміст гри, застосовувати вольові зусилля для здійснення самостійних та активних ігрових дій у соціальнокомунікативній діяльності.

В контексті дослідження акцентуємо увагу на дитячій грі як провідному виді діяльності дошкільника, в якому дитина реалізує власний потенціал, проявляє активність та самостійність із власної ініціативи, а також елементи творчості. Серед різних видів ігрової діяльності виокремлюємо сюжетно-рольові ігри, в яких діти реалізують свої ідеї. Вибір старшого дошкільника зумовлений достатнім рівнем розвитку в дітей психічних процесів, емоційної сфери, вольових зусиль, оволодіння навичками та вміннями для виконання самостійних дій та втілення власних задумів і ідей.

За результатами психолого-педагогічного дослідження охарактеризовано значення сюжетно-рольової гри як засобу виховання ініціативності дітей дошкільного віку. Відзначено, що в наукових працях провідних дослідників ігрова діяльність визначається як невід’ємна складова життя дітей, ефективний метод та форма виховання особистості, а також відображення культури народу.

РОЗДІЛ 2. ПРЕЗЕНТАЦІЯ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИХОВАННЯ ІНІЦІАТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СЮЖЕТНО-РОЛЬОВІЙ ГРІ

2.1 Стан виховання ініціативності в практиці сучасного дошкільного закладу

Зміст дошкільної освіти України визначається низкою нормативних документів та розвивається у відповідності до прийнятих концептуальних засад. Відтак, освітній процес закладу дошкільної освіти перш за все спрямований на розвиток особистості та виховання базових якостей дошкільників, що відображено в програмово-методичному забезпеченні. У Державних документах дошкільної освіти вказана значущість розвитку особистісного потенціалу людини та її базових якостей, вони заявлені як пріоритетні напрями. Основними документами, за якими працюють вихователі закладів дошкільної освіти, є Базовий компонент дошкільної освіти (БКДО) та освітні програми для дітей дошкільного віку. Зміст основних документів науковцями та педагогами постійно переглядається та оновлюється відповідно до сучасних вимог та потреб дітей і соціуму, наукових здобутків теорії та практики дошкільного виховання. Тож вивчення та аналіз змісту програмово-методичного забезпечення завжди є актуальним.

В умовах сучасного суспільства велике значення має виховання базових якостей особистості. Заклад дошкільної освіти, відповідно до оновленого змісту освіти в контексті гуманізації цілей дошкільної освіти, спрямований на цілісний та всебічний розвиток, їх соціалізацію, сприяння особистісному становленню дітей; наближення змісту освіти до сучасних потреб дітей, запитів соціуму та батьків; формування життєвої компетентності та здатності до самореалізації в сучасних умовах суспільства.

Сучасне програмово-методичне забезпечення освітнього процесу в ЗДО представлено БКДО, освітніми програмами (комплексними та парціальними)

та методичними рекомендаціями до їх реалізації. Слід відзначити, що прослідковується зміщення орієнтирів із цілеспрямованої навчальної діяльності на розвиток та становлення індивідуальності дошкільника, та виховання його базових якостей особистості та самореалізацію.

БКДО базується на підході до особистості, до її індивідуальності, до її культури та соціуму. Зазначений документ встановлює вимоги суспільства до розвитку, навченості та вихованості дитини, а також визначає умови, за яких цього можна досягти. Основне завдання педагогів, за БКДО, полягає в створенні комфортних педагогічних умов – освітнього та розвивального середовища перебування вихованців. Відтак, ступінь реалізації особистістю власного потенціалу визначається вмінням втілювати бажання та ідеї, рівнем оволодіння знаннями про довкілля і саму себе, та застосування комунікативних навичок.

За визначенням БКДО заклад дошкільної освіти – це своєрідний посередник між вузьким родинним колом і незнайомим дорослим світом, у який дитина незабаром має увійти. Формування навичок соціальної адаптації дітей дошкільного віку передбачає оптимізацію роботи за такими напрямками: ініціювання доброзичливості та готовність до спілкування; вправління в умінні будувати взаємини; налагодження стосунків із однолітками та дорослими; уміння вигадувати і розвивати сюжети спільних ігор, справедливо розподіляти у них ролі; сприяти розвитку готовності брати на себе відповідальність, навчати дітей виявляти наполегливість у досягненні соціально значущої мети; розвиток соціального мовлення.

В контексті дослідження розглянемо висвітлення питання виховання особистості, її базових якостей в освітніх програмах для дітей дошкільного віку.

У Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХ століття) вперше поставлено питання про необхідність визначення державного стандарту дошкільної освіти та здійснено інтенсивний пошук можливостей його збереження та вдосконалення.

Програма «Я у Світі» надала можливість педагогам-практикам підійти творчо до втілення освітніх завдань, при цьому використовувати різноманітні підходи до планування, добору тематики та напрямів співпраці з дошкільниками. Зазначена програма орієнтована на збагачення особистісного розвитку дошкільника за оновленою структурою, пропонувала ряд актуальних та цікавих ідей. В ній вперше було реалізовано особистісно-орієнтовану модель змісту дошкільної освіти, а також введено поняття базових якостей особистості [21].

До показників компетентності дитини старшого дошкільного віку в цій програмі було включено наступні базові якості: самостійність, сприйнятливість, людяність, працелюбність, відповідальність, справедливість, гідність, самовладання та креативність. Ініціативність є складовою інших базових якостей: самостійності, гідності, людяності та креативності.

Таким чином, програма розвитку дітей дошкільного віку «Я у Світі» в оновленій редакції продовжує лінію виховання базових якостей особистості в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. У змісті програми акцентовано увагу відносно цього питання та наведено показники вихованості базових якостей, відповідно до вікових особливостей дітей. Крім того, у програмі визначено побудову організації освітнього процесу таким чином, щоб він був спрямований на виховання у дошкільників активності в діяльності, зокрема – в ігровій діяльності. [21, с.18].

Інша освітня програма для дітей дошкільного віку – «Дитина» (2020). Основною її метою є формування життєвої активності дитини та основ світогляду, становлення і розвиток її особистості. У розділі «Зростає особистість» вказані ознаки особистісного розвитку дитини. В змісті програми зазначено, що участь дитини в діяльності, зокрема ігровій, є головною передумовою розвитку особистісних якостей [10].

Програма «Українське дошкілля» (2020р.), в своєму змісті враховує особливості розвитку дітей дошкільного віку та становлення особистості в

ігровій діяльності. Розділ «Формування особистості в грі» містить базові якості, які необхідно формувати в дошкільному віці: вольові зусилля, кмітливість, ініціативність та бажання домагатися високих результатів [11].

Нова редакція програми «Впевнений старт» (2017), за науковою редакцією Т. Піроженко, удосконалена та доопрацьована у відповідності до сучасних вимог БКДО. Так, у розділі «Особистісний розвиток» даної програми висунуто вимоги щодо формування особистості у старшому дошкільному віці: емоційно-цілісне ставлення до оточуючих та самого себе, усвідомлення власної самоцінності, сформована адекватна самооцінка, вміння позначати словом особистісні якості дітей та їхні емоції, здатність встановлювати взаємовідносини з іншими дітьми [15].

Розглянемо більш детально, як розкрито питання виховання особистості та її базових якостей в ігровій діяльності у програмових документах закладу дошкільної освіти.

В змісті освітнього напрямку «Гра дитини» БКДО (2021 р.) окреслено зміст ігрової діяльності, яка має особистісно-орієнтоване спрямування, що передбачає розвиток ініціативності та імпровізації, а також вміння дошкільників висловлювати власну думку. Автори БКДО визначили основні виховні завдання гри: усвідомлення дитиною себе як активного учасника гри, самостійний вибір сюжетів гри, узгодження партнерської діяльності, розвиток творчості та імпровізації в процесі гри. Відповідно до вимог державного стандарту дошкільної освіти, у сюжетно-рольовій грі старший дошкільник має ініціювати сюжети ігор, розгортати ігровий задум та творчо застосовувати знання про довколишній світ [30].

Автори програми наголошують, що в процесі гри дошкільник проявляє власне ставлення до однолітків та емоційність. Виховується моральність (мотиви, почуття та потреби), ініціативність та самостійність, проявляються такі якості, як чесність, товарицькість та справедливість. У старшому дошкільному віці, творчість дитини удосконалюється, змінюються ситуації у

звичних сюжетах, з'являється імпровізація, дитина робить самостійний вибір тематики ігор.

Автори програми «Дитина» (2020) приділяють особливу увагу педагогічному супроводу грою виховання дітей дошкільного віку. Тематика сюжетно-рольових ігор розроблена у відповідності до життєвих ситуацій. Зокрема, в програмі наведені соціально-побутові тематики ігор. Програма «Дитина» враховує природну потребу дитини в ігровій діяльності та сприяє вихованню ініціативності у провідному виді діяльності [10].

За програмою «Українське дошкілля» показником компетентності дітей дошкільного віку, є їх активна участь в різноманітних видах ігор, серед них провідною є сюжетно-рольова гра. Для сюжетно-рольової гри характерне творче застосування ігрових предметів та атрибутів, вміння планувати та розвивати сюжет гри, здатність гратися у взаємодії з дитячим колективом, виявляти ініціативність. Вказані положення спрямовані на оптимальне виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку в сюжетно-рольовій грі [11].

Спеціальний розділ «Ігрова діяльність», присвячений ігровій діяльності дітей дошкільного віку, представлений у програмі «Впевнений старт» [15]. Завдання відносно оволодіння дітьми ігровою компетенцією поділені відповідно до таких пунктів:

1. Емоційно-ціннісне ставлення – вміння дотримуватися правил гри; наявність ігрового досвіду в старших дошкільників; виявлення творчості та фантазії в сюжетно-рольових іграх; формування вольових якостей: посидючості, витримки; розвиток пізнавальної активності в процесі ігрової діяльності.
2. Сформованість знань – дошкільники володіють достатніми знаннями та вміннями для розгортання ігрових сюжетів, також вміють пояснювати правила гри іншим дітям та переносять у сюжет гри набуті знання з різноманітних галузей.

3. Життєві навички (компетентності) – діти самостійно обговорюють і планують сюжетну лінію, розвиток ігрових подій, добирають різноманітні атрибути до гри, розподіляють ролі, знаходять та облаштовують місце для гри. В ході ігор вихованці виявляють бажання досягати високих результатів, кмітливість, ініціативність.

В програмі «Впевнений старт» чітко зазначені освітні завдання, які враховують: розвиток творчості та креативності в грі, оволодіння дітьми ігровими вміннями та навичками, проявлення ініціативної поведінки в процесі ігрової діяльності, виховання базових якостей особистості. Втілення означених освітніх вимог забезпечить ефективний особистісний розвиток, який включає виховання ініціативності в дітей під час сюжетно-рольових ігор.

Здійснений аналіз програмового забезпечення дає можливість стверджувати, що в розглянутих освітніх програмах значну увагу приділено вихованню особистості у дошкільному віці та базових її якостей, а також визнано позитивне виховне значення ігрової діяльності для дошкільників.

2.2. Методичні рекомендації з виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку в сюжетно-рольовій грі в закладах дошкільної освіти

За результатами аналізу психолого-педагогічних досліджень, нам вдалось сформулювати уявлення про актуальність та велике значення проблеми виховання ініціативності та створено передумови задля розв'язання поставлених завдань з урахуванням теоретичної бази дослідження. Підходи щодо використання прийомів та форм, методів виховання ініціативності у дошкільників є різноманітними.

В закладах дошкільної освіти сучасним орієнтиром організації освітнього процесу стало перш за все визнання індивідуальних особливостей

та неповторності кожної дитини, які впроваджуються через особистісно-орієнтовану модель виховання.

Основою методичних рекомендацій стали закріплені у БКДО положення щодо необхідності виховання з раннього дошкільного періоду дитинства базових якостей особистості. Крім того, за основною було взято дослідження науковців про те, що в процесі сюжетно-рольової гри, виховуються базові якості особистості дитини та закріплюються її навички морально-етичної поведінки [13].

Відзначимо, що сучасне суспільство потребує особистостей, які здатні не тільки діяти разом, але й активно виявляти власну позицію, впроваджувати нові ідеї та втілювати власні задуми. Зазначена тенденція відслідковується в сучасних сюжетно-рольових іграх дітей, а також проявляється в тому, що учасники гри є активними, вони діють самостійно, та активно вносять елементи новизни і власні пропозиції у зміст гри.

Задля оптимізації змісту та рівня самостійної діяльності дошкільників, до якої ми відносимо вільну гру, дослідники пропонують забезпечити дітей певними життєвими враженнями шляхом проведення таких форм роботи: екскурсії та прогулянки та за межами дошкільного навчального закладу, відвідування художніх виставок та вистав (театральних, циркових, та ін.), активна підготовка та участь у розвагах та святах, перегляд мультфільмів і кіно, читання художньої літератури, тощо.

Прагнення дошкільника до розкриття особистісного потенціалу та самореалізації обумовлено вибір нами освітнього підходу, що задовольняє потреби дітей та забезпечує природний розвиток особистості. Виховання ініціативності у старших дошкільників в процесі сюжетно-рольової гри у закладах дошкільної освіти базуються на засадах гуманізму та ставлять за головну мету сприяти внутрішньому саморозвитку особистості (формуванню самостійності ідей та думок, вільному прояву та реалізації прагнень).

Відтак, методичні рекомендації щодо виховання ініціативності у дітей старшого дошкільного віку в процесі сюжетно-рольової гри у закладах

дошкільної освіти мають за основу наступні положення організації освітнього процесу в ЗДО:

1) визнання неповторності та індивідуальних особливостей кожної дитини, які впроваджуються через особистісно-орієнтовану модель виховання;

2) освітня робота з дітьми на засадах гуманізму, внутрішньому саморозвитку та саморуху особистості, та сприянні розвитку (самостійності ідей та думок, вільного прояву та реалізації прагнень);

3) необхідність системного педагогічного супроводу ігровою діяльністю дітей задля реалізації виховних завдань БКДО;

4) зафіксовані у БКДО положення про необхідність виховання з дошкільного періоду дитинства базових якостей особистості [13].

Найефективнішими загальними методами та прийомами виховання ініціативності визначили:

- допомога – полягає в тому, що вихователь «асистує» дитині, яка не справляється самостійно із виконанням свого завдання;
- створення ситуації успіху – цілеспрямована постановка вихователем таких завдань, у результаті розв'язання котрих, дошкільник самостійно досягає мети. Цей прийом викликає бажання досягати результатів при умові реалізації власних задумів;
- пояснення – розкриття сутності виконання дій та передачі характеру взаємин із врахуванням набутих вмій та навичок;
- вказівка – рекомендація вихователя про виконання певної дії;
- показ – безпосередня демонстрація вихователем способів виконання завдань;
- підтримка – підтримка емоційно-позитивного стану та сприяння виявленню ініціативності дітей, яким це необхідно. Зазначена позиція вихователя мотивує дошкільників до активних дій та спонукає до ініціативної поведінки;

- надання позитивної оцінки дітям – характеристика дій дітей, яка спрямована на підвищення їхньої активності та емоційного стану та активності;
- заохочення – мотивація дітей до діяльності, стимулювання до ініціативної поведінки та активне впровадження елементів новизни;
- прийом здивування – створення вихователем спеціальної ситуації чи застосування нового атрибуту, від якого у дитини виникають позитивні емоції та зацікавленість, яка розвивається від прагнення дізнатися нову інформацію до її втілення у процесі діяльності;
- «навчи іншого» – прийом виховання, за якого дітям із високим рівнем умінь та знань надається можливість надати допомогу іншим дітям [2].

Серед найбільш ефективних прийомів та методів виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку в сюжетно-рольовій грі виокремлюємо такі ігри, які стимулюють до внесення елементів новизни в гру:

1. «Закликаю до гри» – дитина бере картку із зображенням іграшок (дітей, які граються) та пропонує нову гру. Сором'язливих дітей вихователь заохочує до того, щоб вони проявляє своє бажання грати. Наприклад, вихователь пропонує дітям самостійно скласти план-схему власної гри (важливо продумати назву гри, розвиток сюжету, ролі та відповідні атрибути) та продемонструвати іншим дітям.
2. «Плутанина» – діти міняються ролями у процесі гри та пропонують свій варіант програвання героїв.
3. «Мій шанс» – вихователь перед початком гри проводить бесіду з дітьми, метою якої є визначення інтересів дітей, надання «шансу» головною умовою є те, що головні (бажаної) ролі гри виконують діти, які зазвичай виконували другорядні ролі.

4. «Зміни персонажа» – запропонувати дітям змінити якості героїв, їх характерні риси або емоції (сміливий і боязкий лев, зла і добра фея та ін.).
5. «Перезапуск гри» – у випадку, якщо діти самотійно не можуть розвинути сюжет гри, вихователь пропонує «перезапустити» гру, розпочати спочатку та заново програти сюжет; у процесі обговорення гри - діти вносять власні пропозиції та нові ідеї у розвиток сюжету гри.
6. «Зміна місця подій у грі» – вихователь пропонує дітям перемістити своїх персонажів в нове вигадане місце або іншу країну.
7. «Новий персонаж» – введення в сюжет гри нового персонажа.
8. Вправа-рефлексія «Я-різний» – дітям пропонують намалювати себе і назвати свої характерні якості, як особистості (Яким ти можеш бути?).

Вихователь підводить дітей до думки про те, що існують різні характерні якості особистості (самостійність (ініціативність), дружність, ввічливість, творчість).

Перед проведенням вправи рекомендовано обговорити з дітьми саме ті якості, які на їхню думку, найкращі у людей. При цьому важливо, щоб діти прокоментували свою думку. У подальшому діти програють ролі в ігрових ситуаціях, в яких виражають якості особистості (хоробрий король, самостійна принцеса, добра чаклунка, та ін.).

9. Вправа «Програємо ситуацію» – для розігрування дітям пропонують ігрові ситуації. Так, обираються учасники «спостерігачі» та «актори». Діти-актори – максимально природно програють ситуацію. Діти-спостерігачі – за допомогою вихователя аналізують побачене. Після програвання рекомендується ще раз відтворити ігрову ситуацію, за умови, актори займають позицію спостерігачів.
10. Вправа «Принц та принцеса» – дітям пропонують розміститися по колу, у центрі якого ставиться стілець – трон.

Вихователь пропонує будь-кому з дітей зайняти місце. Решта дітей уявляють себе героями казок і висловлюють щось приємне або називають характерні особистості «принцеси» чи «принца» [45].

В освітньому процесі сучасного дошкільного закладу сучасний вихователь має володіти інноваційними методами та прийомами виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку.

Для першого етапу методичної роботи необхідно провести анкетування педагогів, щодо їх компетентності з проблеми виховання ініціативності(Додаток А), а також з батьками вихованців (Додаток Б). Така діагностика допоможе спланувати корекційну роботу з педагогами – вихователями та спланувати роботу з батьками вихованців.

Отже, сюжетно-рольові ігри при активному керівництві вихователем можуть стати більш цікавими. Позиція вихователя повинна від прямого педагогічного супроводу гри трансформуватись у відносини педагога-порадника, що збільшить рівень ініціативності вихованців.

Приклади сюжетно-рольових ігор наводимо в додаткуГ.

На початку організації методичної роботи педагог використовує методи прямого, а в подальшому – опосередкованого – педагогічного супроводу дитячою грою: допомагає дітям розгорнути сюжет, подає ідеї його розвитку, показує можливе побудування діалогів між персонажами, емоційно підтримує та підбадьорює вихованців(див.Додаток В).

Вихователю необхідно надавати позитивну оцінку дітям, виділяти час для програвання ігор переважно в другій половині дня. За таких умов розкриття потенціалу дітей відбувається більш ефективно, діти можуть більше прислухатись до власних думок і бажань, виявляти ініціативну поведінку в грі.

Висновки до другого розділу

В другому розділі дослідження здійснено аналіз програмового забезпечення та державних документів, які відображають зміст дошкільної освіти в Україні. В основних документах, керуючись якими працюють сучасні дошкільні заклади, – БКДО, освітні програми– визначені основні пріоритетні напрями виховання особистості та базових якостей дітей дошкільного віку. Відтак, можна констатувати, що пріоритетним напрямком в сучасній дошкільній освіті визначено виховання особистості, її базових якостей, розкриття задатків і нахилів дітей, а також індивідуалізації у процесі виховання дошкільників.

Зазначено, що під керівництвом Л. Артемової були втілені ідеї гуманістичного виховання у Концепції дошкільного виховання. В зазначеному документі, дошкільний період визнано періодом активного розвитку особистості. Крім того дошкільний період, визнаний оптимальним періодом задля успішної самореалізації особистості.

Важливого значення для розвитку особистісних якостей набуло оновлення БКДО (2021 року), в якому виховання базових якостей особистості визнано одним із головних завдань сучасної дошкільної освіти.

Більшість освітніх програм орієнтовані на особистісний розвиток вихованців в умовах ЗДО.

Слід зазначити, що у більшості вказаних освітніх програмах виховання ініціативності дітей розглянуто лише частково. При цьому базова якість «ініціативність» означена виключно як складова базових якостей особистості.

Крім того, відзначено, що в освітніх програмах визначено, що сюжетно-рольові ігри є важливим засобом виховання дітей. Також надано тематику сюжетів для розігрування ігрових ситуацій та сюжетно-рольових ігор. Визначені компоненти ігрової компетенції, а також визнано пріоритет у наданні свободи дій та думки в процесі ігрової діяльності.

Надано опис методичних рекомендацій з виховання ініціативності старших дошкільників на різних етапах сюжетно-рольової гри: прийоми

стимулювання дітей до пошуку незвичностей у звичному, схвалення, заохочення, підбадьорення, педагогічна оцінка, створення ситуації успіху в грі, педагогічна оцінка з авансуванням, обговорення дій героїв та персонажів, внесення змін у гру, змагання, конкурс чудернацьких ідей тощо.

ВИСНОВКИ

У дослідженні представлено теоретичне узагальнення та практичне вирішення питання виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку в сюжетно-рольовій грі, які було втілено в розроблених методичних рекомендаціях з виховання ініціативності старших дошкільників на різних етапах сюжетно-рольової гри. Результати теоретичного аналізу роботи дозволили зробити наступні висновки:

1. На основі аналізу теоретичних джерел уточнено зміст основоположних понять дослідження: «ініціативність», «ініціативність дітей дошкільного віку», «виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку», «виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку в сюжетно-рольовій грі».

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження засвідчив, що особистісна базова якість людини «ініціативність» є складовою головних базових якостей особистості (самостійності, елемент творчості, морально-етичних якостей). У психолого-педагогічній науці ініціативність трактується «як риса особистості, яка характеризується схильністю і спроможністю до самостійних та активних дій».

У своєму дослідженні ґрунтуємося на таких компонентах ініціативності: когнітивний (виражається в засвоєнні та усвідомленні поняття ініціативності як якості особистості та її основні прояви), поведінково-діяльнісний (самостійні та активні дії) та емоційно-ціннісний (виражаються у внутрішньому прагненні).

За результатом психолого-педагогічного аналізу встановлено, що саме в грі, як в провідному виді діяльності дошкільника найбільш природно та невимушено відбувається реалізація особистісного потенціалу дітей.

Серед видів ігрової діяльності дітей старшого дошкільного віку акцентуємо увагу на сюжетно-рольових іграх. Адже саме в сюжетно-

рольових іграх діти мають можливість творчо інтерпретувати дійсність та виявляти самостійність та ініціативну поведінку.

У дослідженні ініціативність наведено як одну з основних у структурі особистості. Ініціативність є компонентом більшості інших базових якостей та має інтегровану складову.

За результатами теоретичного аналізу наукової та науково-педагогічної літератури надаємо визначення поняттю «ініціативність дітей дошкільного віку» – якість особистості, яка проявляється в її прагненні та вмінні реалізовувати власні задуми та ідеї, а також застосовувати вольові зусилля для здійснення практичних дій та самостійних і активних вчинків.

Поняття «виховання ініціативності дошкільного віку» трактується нами як планомірний та цілеспрямований процес використання системи методів задля мотивації до реалізації власних ідей та замислів, застосування вольових зусиль для здійснення самостійних і активних вчинків у діяльності та внесення елементів новизни.

На основі аналізу наукових досліджень сюжетно-рольової гри пропонуємо таке визначення поняття «виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку в сюжетно-рольовій грі» як планомірний та цілеспрямований процес використання системи методів мотивації особистості до прояву власних бажань, умінь реалізовувати ідеї в процесі гри із залученням до цього інших, вносити елементи новизни безпосередньо у зміст гри, а також застосовувати вольові зусилля для здійснення активних і самостійних ігрових дій у соціально-комунікативній діяльності.

Крім того, у процесі дослідження розкрито потенціал сюжетно-рольової гри в контексті виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку.

Результати аналізу досліджень у галузі філософії, педагогіки та дошкільної психології, надають підстави стверджувати, що ігрова діяльність дітей дошкільного віку має вагоме значення для виховання особистісних якостей.

Відзначено, що невід'ємною частиною життя дітей є ігрова діяльність. Ігрова діяльність є основним засобом та методом виховання дітей старшого дошкільного віку, є відображенням культури народу.

Науковцями сюжетно-рольові ігри визнані провідним видом діяльності. В зазначеному виді діяльності діти виражають власні ідеї та бажання в природних для них умовах. В процесі розігрування сюжетно-рольових ігор діти виявляють ініціативність та самостійність, вносять елементи новизни в сюжети ігор.

В процесі сюжетно-рольових ігор дошкільниками активно опановується вміння комунікації, вони засвоюють норми соціальної поведінки та вправляються в ігрових навичках і вміннях. Наукові результати психолого-педагогічного аналізу засвідчили, що старший дошкільний вік є оптимальним періодом для виховання ініціативності у дитини.

Саме в цьому віці закладаються основи таких психічних процесів, як: формування провідних новоутворень психіки дітей, оволодіння навичками та вміннями комунікації, розвиток вольової сфери, становлення базових якостей у процесі ігрової діяльності.

За результатами аналізу праць сучасних науковців визначено показники, критерії та схарактеризовано рівні вихованості ініціативності дітей старшого дошкільного віку.

Критеріями виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку в процесі сюжетно-рольової гри є: 1) когнітивний (наявність уявлень про ігрову компетентність; наявність знань про ініціативність та її основні прояви); 2) соціально-комунікативний (вміння і прагнення передавати емоційний стан персонажа в жестах, міміці, рухах, мовленні; вміння взаємодіяти та спілкуватися у колективі); 3) емоційно-ціннісний (наявність особистих пізнавальних інтересів; бажання допомогати, співпереживати та знаходити оптимальні шляхи покращення настрою оточуючих); 4) творчодієвий (прояв самостійності; внесення елементів новизни в сюжет та тематику гри; висування пропозицій щодо розвитку сюжету гри).

Надано характеристику рівням виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку в сюжетно-рольовій грі: високий, середній, низький.

Презентовані методичні рекомендації з виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку в сюжетно-рольовій грі у закладах дошкільної освіти. Описані методичні рекомендації включають різні етапи сюжетно-рольової гри: прийоми стимулювання дітей до пошуку незвичностей у звичному, схвалення, заохочення, підбадьорення, створення ситуації успіху в грі, педагогічна оцінка з авансуванням, педагогічна оцінка, обговорення дій персонажа, внесення змін у гру, змагання, конкурс чудернацьких ідей тощо.

Проведене дослідження не виключає всіх аспектів розглянутого питання.

Перспективними вважаємо подальші практичні розробки з виховання ініціативності дітей дошкільного віку в різних видах діяльності, питання підготовки педагогічних кадрів, відповідно до сучасних освітніх потреб, зокрема добору ефективних прийомів і методів роботи з виховання ініціативності у дошкільному віці та індивідуального підходу до виховання ініціативності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агіляр Туклер, В. В. Виховання базових якостей у дітей старшого дошкільного віку як прерогатива особистісного розвитку в умовах сучасного суспільства. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації: матер. XI Міжнар. науково-практичної інтернет-конференції*, Переяслав-Хмельницький, 20-21 лютого 2016. С.109-112.
2. Агіляр Туклер, В. В. Ініціативність дитини дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема сучасності. *Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки: матер. VI щорічної Всеукр. наук.-практ. конф.*, Київ, 21 квітня 2016. С. 77-84.
3. Агіляр Туклер, В.В. Ініціативність як психолого-педагогічна характеристика особистості. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, V (52), Issue: 113, С.7-11.
4. *Активність особистості.* (2015).
URL:http://psychologis.com.ua/aktivnost_lic_hnosti.htm.
5. Амонашвілі, Ш. О. *Школа життя*. Хмельницький: Подільський культурно-просвітницький центр імені М. К. Реріха. 2002
6. Батліна, Л. *Світ дитинства: комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів*. Тернопіль: Мандрівець. 2015.
7. Бех, І. Д. *Вибрані наукові праці* (Т. 1. Виховання особистості). Чернівці: Букрек. 2015.
8. Бех, І.Д. *Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія*. Чернівці: Букрек. 2018.
9. Беленька, Г., Гавриш, Н., Васильєва, С., Маршицька, В., Нечай, С., Орлова, Г., Шкляр, Н. *Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ: методичний посібник*. Харків: Мадрид. 2015
10. Беленька, Г. В., Машовець, М. А. (Ред.). *Дитина: освітня програма для дітей від 2 до 7 років*. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка. 2020, 212 с.

11. Білан, О. І. *Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля»*. Київ: Мандрівець. 2017, 167 с
12. Богуш, А. М. (2-ге вид., доопрац.). *Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років: монографія*. Київ: Слово. 2010, 343 с.
13. Богуш, А. М., Беленька, Г. В., Богініч, О. Л., Гавриш, Н. В., Долинна, О. П., Ільченко, Т. С., Якименко, Л. Ю. *Базовий компонент дошкільної освіти*. Київ., 2021, 98с.
14. Гавриш, Н., Саприкіна, О., Пометун, О. *Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: навчальний методичний посібник для дошкільних навчальних закладів*. Дніпропетровськ: ЛІРА. 2014, 127с.
15. Гавриш, Н. В., Панасюк, Т. В., Піроженко, Т. О., Рогозянський, О. С., Хартман, О. Ю., Шевчук, А. С. *Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку*. Київ: Українська академія дитинства. 2017, 97с.
16. Гончаренко, С. У. *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь. 1997, 1023с.
17. Демченко, В. *Тезаурус методичного працівника*. Рівне: РОШПО. 2012, 212с.
18. Кондратець, І. (2017). Дитячі ігри очима дорослих, або навчаємо педагогів бути активними учасниками дитячої гри. *Вихователь-методист дошкільного закладу*, 2, 2017, 12–21с.
19. Кононко, О. Розвиток особистості як пріоритет реформування дошкільної освіти. В П. І. Рогова (Ред.), *Дошкільна освіта як складова системи безперервної освіти України (1991–2006): науково-допоміжний бібліографічний покажчик*. Київ: ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. с. 10–18
20. Кононко, О. *Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (системний підхід): монографія*. Київ: Стилос. 2000, 312с.

21. Кононко, О.). Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»: концептуальні засади. *Вихователь-методист дошкільного закладу*, 8, 2021, С.14–24.
22. Кузьменко, В. *Розвиток індивідуальності дитини 3–7 років: монографія*. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова. 2005, 112с.
23. Крутій, К. Едьютейнмент: навчання як розвага. *Дошкільне виховання*, 7, 2017, С. 2–6.
24. Кудикіна, Н. *Психологія та педагогіка гри: монографія*, 2006, С.32-39.
25. Огнев'юк, В. О., Кузьменко, О. М. (Уклад.). (). *Філософія освіти: хрестоматія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів*. Київ: Київський університет імені Б. Грінченка. 2014, 394с.
26. Піроженко, Т. *Особистість дошкільника: перспективи розвитку: навчально-методичне видання*. Тернопіль: Мандрівець. 2010, 312с
27. Піроженко, Т. О., Карасьова, К. В., Соловійова, Л. І. Ціннісні орієнтації дитини: тенденції розвитку. В С. Д. Максименко (Ред.), *Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України* (Т. 10. Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія, вип. 25,). Київ: Інформаційноаналітичне агентство. 2013, с. 356–369
28. Піроженко, Т. О., Ладивір, С. О., Біла, І. М., Карасьова, К. В., Карабаєва, І. І., Соловійова, Л. І. ... Федорчук, О. І. *Дитина у сучасному соціопросторі: навчальний посібник*. Київ; Кіровоград: Імекс-ЛТД. 2014, 342с.
29. Рогальська, І. П. *Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві: сутність, специфіка, супровід: монографія*. Київ: Міленіум. 2008, 164с.
30. Сухомлинський, В. О. *Вибрані твори* (Т. 3. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина). Київ: Радянська школа. 1997, 613с.
31. Термінологічний словник. В Л. А. Мацко, М. Д. Прищак. *Основи психології та педагогіки*. Вінниця: Вінниц. нац. техн. ун-т. URL:

https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/8prishak_osnovy_psiholog_pedagogik_i/slo_v.htm.

32. <https://studfile.net/preview/6019168/page:23/>

33. https://www.bbc.com/ukrainian/vert_fut_russian/2016/09/160911_ru_s_vert_fut_personality_child

34. https://studme.org/77870/psihologiya/kontseptsiya_psihicheskogo_razvitiya_rubenka_elkonina

35. https://chtyvo.org.ua/authors/Makarenko_Anton/Knyha_dlia_batkiv_vyd_197_3/

36. <https://studfile.net/preview/5721447/>

37. <https://works.doklad.ru/view/aWgac8mqbY8.html>

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для батьків

Шановні батьки!

Ми проводимо дослідження, метою якого є визначення найбільш ефективних методів і прийомів виховання ініціативності у дітей старшого

дошкільного віку. Анкета анонімна, результати опитування будуть використані лише в узагальненому вигляді. Після заповнення анкети, будь ласка, віддайте її інтерв'юєру. Щиро дякуємо Вам за співпрацю!

Вкажіть

- Склад сім'ї _____
 - Яку маєте освіту _____
 - Характер трудової діяльності
 - Скільки дітей у сім'ї
 - Скільки дитина відвідує дитячий садок?
2. Які Ваші очікування від відвідування дитячого садка?
3. Які якості Ви б хотіли розвивати у дитини? Відмітьте потрібний варіант відповіді позначкою («V» або «+»)
- А) самостійність;
 - Б) незалежність;
 - В) організованість;
 - Г) творчість;
 - Д) ініціативність
 - Е) колективність;
 - Є) морально-етичні якості.
- Інший варіант відповіді: _____

4. Що означає ініціативність (на Вашу думку)?

5. Яку дитину можна назвати ініціативною?

6. Чи потрібно, на Вашу думку, виховувати ініціативність у дошкільному віці? Чому?

7. Чи прагне Ваша дитина спілкування? Відмітьте потрібний варіант відповіді позначкою («V» або «+»)

- А) прагне до проведення часу на самоті;
- Б) надає перевагу спілкуванню з дорослими;
- В) надає перевагу спілкуванню з ровесниками;

Г) надає перевагу спілкуванню зі старшими дітьми;

Д) надає перевагу спілкуванню з братами, сестрами.

Інші особливості спілкування _____

8. Які методи виховних впливів найчастіше використовуються у Вашій сім'ї? Відмітьте потрібний варіант відповіді позначкою («V» або «+»)

А) покарання;

Б) заохочення;

В) вказівки;

Г) переконання;

Д) приклад;

Е) допомога;

Є) підтримка.

Інше _____

9. Чи виступає Ваша дитина ініціатором ігор вдома?

10. Скільки часу Ваша дитина грається вдома?

11. В які ігри Ваша дитина любить гратися вдома? Відмітьте потрібний варіант відповіді позначкою («V» або «+»)

А) дидактичні (навчальні) ігри;

Б) комп'ютерні ігри;

В) ігри з конструктором;

Г) сюжетно-рольові («Доньки і матері», «Магазин», «Зоопарк» тощо).

10. Чи Ви заохочуєте дитину до гри? Як саме?

11. Які сюжети ігор Ваша дитина любить розігравати найбільше ?

Відмітьте потрібний варіант відповіді позначкою («V» або «+»)

А) «Сім'я»;

Б) «Банк»;

В) «Магазин»;

- Г) «Розбійники»;
- Д) «Школа»;
- Е) Розігрування казкових героїв:
 - Е.1) героїв мультфільмів;
 - Е.2) героїв комп'ютерних ігор;
- Є) «Пошта»;
- Ж) «Аптека»;
- З) «Лікарня»;
- И) «Поліція»
- І) «Пожежна частина»;
- Ї) «Моряки»;
- Й) «Телекомпанія»;
- К) «Дизайнерська студія»;
- Л) «Модний подіум»;
- М) «Космічна подорож»;

Інша відповідь _____

14. Чи граєте Ви з дитиною? В які ігри?

Додаток Б

Анкета для вихователів

Шановні педагоги!

1. Вкажіть

-Педагогічну освіту _____

-Стаж роботи в ЗДО _____

-Вік дітей у групі _____

-Кількість дітей у групі (хлопчиків та дівчаток)

2.Що таке ініціативність (на Вашу думку)?

3.Яку дитину можна назвати ініціативною?

4.Яке значення для виховання особистості дитини дошкільного віку має ініціативність?

5.Які методи та прийоми Ви використовуєте для виховання ініціативності?

6. В яких випадках Ви включаєтесь у гру дітей? З якою метою?

7. За якими ознаками Ви оцінюєте прояви ініціативності в дітей?

8. Розкрийте зміст сюжетно-рольових ігор дітей у Вашій групі:

8.1. Вкажіть тематику ігор, в які Ваші вихованці грають. Відмітьте потрібний варіант відповіді позначкою («V» або «+»)

А) «Сім'я»;

Б) «Банк»

В) «Магазин»

Г) «Розбійники»

Д) «Школа»

Е) Розігрування казкових героїв:

Е.1) героїв мультфільмів;

Е.2) героїв комп'ютерних ігор;

Є) «Пошта»;

Ж) «Аптека»;

З) «Лікарня»;

И) «Поліція»;

І) «Пожежна частина»;

Ї) «Моряки»;

Й) «Телекомпанія»;

К) «Дизайнерська студія»;

Л) «Модний подіум»;

М) «Космічна подорож».

Інша відповідь _____

8.2. Скільки тривають сюжетно-рольові ігри дітей Вашої групи? Опишіть взаємодію дітей у сюжетно-рольових іграх. Відмітьте потрібний варіант відповіді позначкою («V» або «+»)

А) вміють вступати в контакти одне з одним;

Б) вміють домовлятися під час розподілу ролей;

В) вміють поступатися роллю або власною думкою в грі з товаришами;

Г) допомагають одне одному в разі виникнення труднощів;

Д) граючи роль, враховують думки товаришів по грі.

9. Чи вміють передавати емоційний стан у розігруванні ролі? (мімікою, жестами)

10. Чи вносять діти елементи новизни у сюжетно-рольові ігри?

Вкажіть, як саме.

Додаток В

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИХОВАТЕЛІВ

1. Змістовно удосконалити ігрову діяльність: систематично збагачувати знання дітей про ініціативність, предмети українського побуту, трудову діяльність людей, створювати ігрове середовище, делегувати організацію гри дітям.

2. Налаштовувати позитивно-емоційну атмосфери в дитячому колективі.
3. Стимулювати вихованців до нових відкриттів, пошуку оригінальних способів розв'язання поставлених завдань.
4. Здійснювати педагогічний супровід організації ігрової діяльності.
5. Виховувати у дітей бажання спілкуватися та взаємодіяти в ігровій діяльності.
6. Створювати ситуації успіху під час програвання ігор.
7. Надавати можливості дітям проявляти активність, ініціативність, самостійність.
8. Використовувати опосередковані методи педагогічного супроводу сюжетно-рольовими іграми: створення ситуації успіху, допомога, показ, пояснення, підтримка, заохочення, надання позитивної оцінки дітям, «навчи іншого», прийом здивування.
9. Забезпечувати час для вільної дитячої гри.
10. Налагоджувати довірливі стосунки між дорослими та дітьми.